

Per.

Felsőfenyédi Márton Pali bá ült a ház előtt, gyökereit beleeresztvén az idők mulásába. Karját mellén keresztbe fonta, valami láthatatlan támasztéknak neki térdelt, hátát megvetette a kerítésnek, a pipa volt a szája, orra, szeme, füle, a harisnya posztó összenőtt a kapu-előtti paddal, az ugaron nőtt a beléndek, a kertet kiverve a gyom, a ház oldala is lekiváncozott már a Fenyéd patakba: Pali bá ült a ház előtt, mint a halhatatlanság Buddhája s pipát.

Hogy ő nem szántott, nem vetett és nem aratott az még nem jelentette az ő tétlenségét: Pali bá perelt. S ne higye senki, hogy ez nem foglalkozás. Nem ám annak, aki 1000 holdban gazdálkodhatik. De akinek csak egy szántója, meg egy belsősége vagyon, annak nem hogy nem heverés, de csupa művészet, inkább nehéz raffinéria. Pali bá harminchat esztendeje perelt. Azóta ugyanis a maga gazdája. Husz esztendőskoráig csak kibicelt hozzá az apjának. Mikor pedig az öreg föld alá került s veleveszett a birtok javarésze, akkor maga vette kezébe nem az ekeszarvát, hanem a fiskális kilincset. S ment, ment a föld. Pedig jó magasra esett a martja, patakviz se mosta, pálinka se apasztotta, fehérség se kendőzte magára fel, csak hát a régi, sűrű átok. Az igaztalanság. Már pedig vagy van igazság a földön s az a Márton Palié, vagy nincs s akkor minek bajlódni érte.

Volt úgy, hogy egyszerre két három per is folyt. Márton Pali bá világért nem veszekedett volna. Belékaszáltak a szomszédok a sarjuba, elhordták a mőcök az őrfá-boronákat, az esküdtnek a csikója betévedvén az udvarba s megszalasztatván a villába hágott: no hiszen azért van a törvénybíró, hogy meglássék kinek van igazsága.

Soha egy pert nem nyert Pali bá. Biztosan egymás kezére játsztak ebben ügyvédek, telekkönyvezetők, szomszédok, régi rosszakarók, hamistanuskodók, bírák, minden, de még magának a jó Istennek a keze is benne kellett legyen a végzésben: lett légyen felperes, vagy alperes, Márton Pali itt ezen a földön hiába keresé a maga igazát.

A zsidó is észrevette, hogy itt egy furcsa konjunktúráról van szó, ma megvette a három holdat a kertből (kellett a perköltségekre a pénz) s egy esztendő múlva átitélődött neki az egész belsőség.

Egy szép napon megint azzal lett gazdagabb Pali bá, miszerint ha az oláh pakulár már tíz esztendő óta legeltette a kaszálón a kecskéit, hát az a füvesódal az már bizony az övé.

Igy folyt a föld, nagy barna hullámaiban sorra veszték jármos, fejős barom, igák, kertek, asztagok. Mire Pali bá az 50-ediket taposta immár csak azon kis szigetre szorult melyen állott, de inogva a ház. Az asszony két éve elhalt, gyerek nem maradt. Pali bának minden hozzátartozóját egy rideg tehén, meg egy könnyező szemű kutya tette ki. Hazulról alig is járt el. Nem igen volt már ember a faluban, akire ne kellett volna haragos szemmel nézni, de meg ha régi birtok mellett megy el az ember, ami ma már a másé, hát azt se igen állja ki gyűlölség nélkül.

Az embert ilyenkor már csak két lélekkel hagyja szóba állni az ursága, egyik is, másik is nem fajtabéli, idegen, szolgálélek. Mózsi a kocsmáros és Juon a pakulár. Mózsi nem tehet arról, hogy zsidónak született, hogy tehát a belsőség az ő kezére folyt át, ő csak pálinkát mér a pult mögött, s az a hibás, aki megissza. Pali bá újabb ezt is megcselekszi, áldott, istenes, melegítő, vigasztaló, felejtető egyetlen jó barát a szesz.

A Juon megátalkodott szivességei elől pedig csak nem lehet kitérni: hol egy malomkerék juhsajtot, hol

ordát, tejet hoz le a havasból s rátukmálja azt nyers' makacs, indián modorával Márton Pali bára. Az egyetlen, aki dacára, hogy megnyerte a kaszáló pörét, nem tart haragot Pali bával. Aztán meg olyan ügyefogyottan, olyan korlátoltan és állatszaguán ember.

Igy élt Márton Pali bá. Igy ült a ház előtt és csudálta az emberi igaztalanságot, a meddő sok nyárt, az örökké folyó Fenyéd patakát, a távol havasok kékségét, az elfutó időt, elterülő földet. Viselte az örökös pert a fajtájával, az Istenével, az apja, nagyapja, dédapja vére szerint. A zsidó mérte hozzá az olcsó pálinkát, az oláh gyurta hozzá a sovány, ködmönizű sajtot.

Egy tavasszal aztán megindult Pali bá feje felett a fenyédi erdő. Már akkor három zsidó bolt volt a faluban és nyolc pakulár legeltetett a havason. A minden székelyek Erdély birtokló örök nagy pere veszett el: századokon át másfél millió Márton Pali bá ülte fényesre a ház előtti padot s csudálta látatlan szemekkel hogy folyik el a föld.

62 éves volt Pali bá, mikor ezen az őszön eltemették. Az oláh csendőrök elvitatták, kivágatták azt a 10—12 szilvafát a szeriüs kertből.

S aki annyi nagy pert könnyen és játékközben elveszített, ennek az utolsóinak az elvesztésébe nem tudott belenyugodni, udvarhelyszéki székely ember volt.

Udvarhelyi.

Hogyan dolgoztak ők . . .

Az új cseh-szlovák államnak egy belső propagandára szánt füzetéből.

(Folytatás.)

A Szokolok fejlődése a többi szláv országokban.

A Szokolok gondolata nagyon gyorsan elterjedt a jugoszlávok között, akiknek első helyi egyesülete Ljubjanában alakult 1863-ban, déli Szokol néven. Ez az egyesület azonban hosszú ideig elszigetelten maradt s csak 1904-ben, Ljubjanában tartott kongresszus után szaporodtak rohamosabban a délszláv szokolok. A horvátoknál az első egyesület 1874-ben alakult Zágrábban „Hrvatsky Sokol“ (horvát Szokol) név alatt. De a horvát szokolok is csak 1904-ben vettek nagyobb arányú fejlődést. Az első szerb egyesület 1882-ben Belgrádban alapították, ez azonban izolálva maradt. Ezzel szemben a Magyarországon, Szlavóniában élő szerbek számos egyesületet alapítottak, az elsőt 1904-ben Károlyvárosban.

A királysági szerbek „Dusan Sylvi“ (Erős Dusan) nevű egyesületeket alakítottak, azonban 1910-ben a csehek kezdeményezésére ezek is a Szokolokhoz csatlakoztak.

A Szokolok eszméi Lengyelország különböző részeibe is behatoltak. Az első egyesület 1884-ben Lembergben alakult. Oroszországban a Szokolok eszméi a cári kormány bizalmatlansága miatt sokat szenvedtek. Ennek következtében a megalakult egyesületek csak 1908-ban vehették fel a Szokolok egyesületének nevét s 1910-ben már az orosz szokolok is résztvettek 1400 tagjukkal a szláv Szokolok prágai kongresszusán.

1907. óta az összes szláv Szokolok egyesültek a Szláv Szokolok Egyesületében, melynek székhelye Prágában van. A csehek bevitték a Szokolokat Amerikába is, ahol két hatalmas szervezetet létesítettek: a Szokolok nemzeti egyesületét és a munkás Szokolokat. Az amerikai Szokolok mindig nagy számmal vettek részt a federális ünnepekben és nagy befolyásuk volt a torna fejlődésére az ő hazában is. Az amerikai Szokolok nagy befolyású azonban különösen a világháború alatt érvényesült, amikor pénzzel és nagyszámú önkénteseikkel jelentősen segítségére voltak az ententnek.